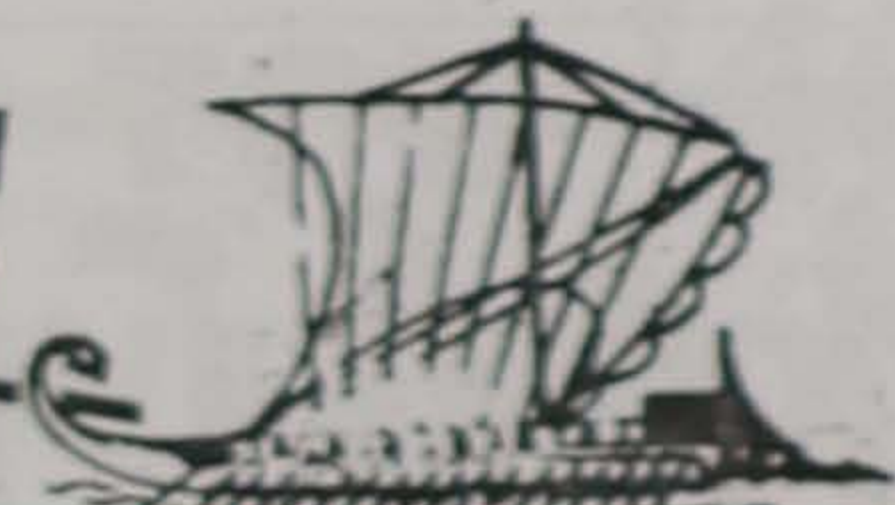

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 130
Ρ. ΦΥΛΛΟΥ 131

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΤΡΥΓΟΜΗΝΑΣ 2001
(ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ)

Το έπος του '40 στο Ποντιακό τραγούδι

του ΝΙΚΟΥ ΛΑΠΑΡΙΔΗ

Το Αλβανικό έπος που έγραψε ο Ελληνικός στρατός στα Αλβανικά βουνά και που έγινε τραγούδι και θρύλος για να το πάρει ο άνεμος και να το φέρει στους κάμπους και στις θαλασσες, στις πόλεις και στα χωριά, το έζησε ο Ελληνικός λαός πολύ έντονα. Σύσσωμοι όλοι οι Έλληνες, αδελφωμένοι, Κρήτες, Μωραΐτες, Ρουμελιώτες, Μακεδόνες, Πόντιοι, πολέμησαν ηρωικά και δόξασαν την μητέρα Ελλάδα.

Στον αδυσώπητο αυτόν αγώνα, πρώτοι οι Πόντιοι, σκαρφάλωσαν, σαν άλλοι Ακρίτες, στα κακοτράχαλα βουνά και έγραψαν ιστορία για την τιμή και τη δόξα της πατρίδας.

Η παληκαριά και η γενναιοψυχία τους έπαιξε θύλο. Οι Πόντιοι Ακρίτες, οι Τραπεζούντες, οι Κελεσιανέλλοι, που θυμήθηκαν τα ηρωικά βουνά της Μπιάρφας και της Σάντας, διέλυσαν τους επιδρομείς Ιταλούς, που ήρθαν να κατακτήσουν την πατρίδα.

Δεν άντεξαν οι φασίστες του Μουσολίνι στην ηρωική αντίσταση των ζηκιοφόρων Ποντίων, των Ρουμελιωτών τρολιόδων και

έφυγαν έντρομοι και ντριπιασμένοι.

Ο δοξασμένος πόλεμος των Αλβανικών βουνών, του έπους του 40, έγινε λαϊκό τραγούδι από την Ποντιακή Μούσα και αντλάθηκε στα πέρατα της Ελληνικής γης και γαλήνησε νέες γενιές Ποντίων για την δόξα και τη τιμή της φυλής.

Ο Πόντιος Ακρίτας θυμήθηκε τα χιλιότραγουδισμένα βουνά του Πόντου, έζησε τις μαύρες μέρες του ξεριζωμού και θέλησε να ξεθυμάνει στις φασιστικές ορδές του Μουσολίνι.

Ζητά την προστασία της Παναγίας και την ευχή της μάνας, για να τιμωρήσει τον εισβολέα εχθρό.

Θυμάται τα δεινοπαθήματα των προγόνων του στον Πόντο και θέλει να αποκατασταθεί η τιμή και η παλιά δόξα της φυλής. Απελευθερώνει τον φασίστα Μουσολίνι και μαζί με τους αδελφούς του Έλληνες θα τον ρίξουν στη θάλασσα.

Τον ελεεινολογεί που ήρθε εισβολέας στην Ελλάδα. Τον σατυρίζει δείχνοντας το δρόμο της επιστροφής. Του παραγγέλει και του τονίζει πως τιμωρείται εκείνος που τα βάζει με τους Έλληνες.

Κι όλα αυτά ο Πόντιος λαϊκός ποιητής τα εκφράζει με μια τρομερή λυρική ομορφιά και φαντασία, μέσα στα λαϊκά τραγούδια, που απεικονίζουν τον πατριωτισμό των Πο-

Συνέχεια στη σελ. 3

Με το Αργυρό Μετάλλιο της πόλης Τιμήθηκε από το Δήμο Βέροιας ο Επίτιμος Πρόεδρος της Ε.Λ.Β. κ. Γιώργος Χ. Χιονίδης

Στα πλαίσια της 85ης επετείου από την απελευθέρωση της πόλης μας, από τον τουρκικό ζυγό, πραγματοποιήθηκε, στις 15-11-01, στην Αντωνιάδειο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Δήμου Βέροιας, μια λαμπρή τιμητική εκδήλωση, με συνδιοργανωτές την Ιερά Μητρόπολη Βέροιας, το Δήμο Βέροιας και την Ένωση Παλαιών Προσκόπων Βέροιας, για τον ιστορικό της πόλης μας κ. Γιώργο Χ. Χιονίδη.

τος Μητροπολίτης μας κ. Παντελεήμονας, ο βουλευτής Ημαθίας κ. Ηλίας Φωτιάδης, ο Νομάρχης Ημαθίας κ. Γιάννης Σπάρτης, ο πρώην Νομάρχης κ. Ανδρέας Βλαζάκης, ο πρόεδρος του Νομαρχιακού Συμβουλίου κ. Νίκος Λυσίτσας, ο Αντινομάρχης κ. Ορέστης Σιδηρόπουλος, ο πρόεδρος του

Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Βέροιας κ. Δημήτριος Ταχιατζίδης, ο Αντιδήμαρχος κ. Γιάννης Κουρουζίδης, οι Δημοτικοί Σύμβουλοι κ.κ. Χρήστος Σκουμποπούλου, Κώστας Ασλάνογλου, Γιώργος Ουρσουζίδης, Χρήστος Γεωργιάδης, εκπρόσωποι Δημοσίων Υπηρεσιών - Νομικών Προσώπων κ.α.

Την ώρα αυτή εκδήλωση έκλεισε ο κ. Χιονίδης αναπτύσσοντας το θέμα "Η Απελευθέρωση της Τουρκοκρατούμενης Βέροιας το 1912".

Σημειώνουμε ότι η απονομή της οφειλόμενης αυτής ηθικής αμοιβής ιδιαίτερα μας χαροποίησε, γιατί ο κ. Γιώργος Χ. Χιονίδης είναι επίτιμος πρόεδρος της Ε.Λ.Β. και συνεργάτης του "Αργοναύτη".

"Αργοναύτης"

Στην τιμητική αυτή εκδήλωση, ο Δήμαρχος της πόλης μας, κ. Γιάννης Χασιώτης, απένειμε στον κ. Χιονίδη το Αργυρό Μετάλλιο της πόλης, "σε ένδειξη αναγνώρισης του ογκώδους έργου και της μεγίστης προσφοράς του προς τη Βέροια και το Λαό της".

Την επιτυχημένη αυτή εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους, ο Σεβασμιώτα-

Η ΕΠΙΦΥΛΛΙΑ ΤΟΥ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ"

Του Γιάννη Μελετιδή

Η κοινοτική οργάνωση στον Πόντο

Η τουρκική δουλεία δημιουργήθηκε και στον ποντιακό λαό την ανάγκη για ουσιαστικότερη κοινοτική οργάνωση. Μέσα απ' αυτήν περνούσε ο δρόμος για την διατήρηση της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας, αλλά και της αντίστασης ενάντια στον Τούρκο Δυνάστη.

Σ' όλους εκείνους τους αιώνες της τουρκικής δουλείας, κάθε χωριό, στον Πόντο, αποτελούσε αυτοτελή κοινότητα και αυτοδιοικούταν κατά τρόπο δημοκρατικό και ανεπηρέαστο από την τουρκική διοίκηση.

Την εξουσία την ασκούσαν οι Γέροντες (κατά σοφία - πείρα, γνώση). Η εκλογή τους γινόταν από το λαό κατά τις συνελεύσεις - συσκέψεις μέσα στους ναούς και στα σχολεία. Έτσι, οι κάτοικοι εξέλεγαν τον "Μουχτάρην - Γαύμπασην" (Πρόεδρο) και τους "Αζάδες" (συμβούλους), δηλ. τους κοινοτικούς άρχοντες. Η τουρκική διοίκηση, απλά, επικαίρινα την εκλογή και τους αναγνώριζε για αρχές του χωριού.

νισχυμένος και από νεότερες επιδράσεις.

Η κοινοτική αρχή ήταν υπεύθυνη έναντι της τουρκικής διοίκησης σε ζητήματα στρατολογίας, κατανομής και εισπραχής φόρων, εφοδιασμού του τουρκικού στρατού με τρόφιμα κ.λ.π.

Για θέματα όμως της τοπικής κοινωνίας του χωριού, αρμόδιοι ήταν οι κοινοτικοί άρχοντες (Μουχτάρης - Αζάδες). Αυτοί κυβερνούσαν το χωριό με δικαιοσύνη και δημοκρατικότητα. Φρόντιζαν για το σχολείο, την εκκλησία, τους δρόμους, τις γέφυρες, την ασφάλεια του χωριού από τις ληστείες. Ακόμα, αποτελούσαν και τη δικαστική αρχή του χωριού. Σ' αυτούς απευθύνονταν οι κάτοικοι, για να λύσουν τις διαφορές τους, όπως κτηματικές, κληρονομικές, ηθικής τάξης κ.α. Με μεγάλη υπευθυνότητα απέδιδαν το δίκαιο, συμβιβάζαν ή τιμωρούσαν. Η τιμωρία ήταν

Ο θεσμός αυτός είναι παλιός χρονικά και έρχεται από το Βυζάντιο, ε-

συνήθως πρόστιμο, προσωπική εργασία σε κοινοτικά έργα ή και αποπομπή από το χωριό, όταν το σφάλμα - αδικήματα ήταν μεγάλα. Τα τουρκικά δικαστήρια δεν τα εμπιστεύονταν.

Ηταν γνωστό πόσο ήταν μεροληπτικά και εύκολα στη διαφθορά της δωροδοκίας. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις προσέφευγαν σ' αυτά και ιδιαίτερα, όταν υπήρχαν προβλήματα με την τουρκική διοίκηση, όπως και για τον καθορισμό ιδιοκτησιακών ορίων μεταξύ Κοινοτήτων.

Η Κοινοτική Αρχή στους δύσκολους εκείνους χρόνους, παράλληλα με το έργο της διοίκησης προστάτευσε τον πληθυσμό από την τουρκική αυθαιρεσία, με γνώμονα πάντοτε το εθνικό συμφέρον.

Πλάι στον θεσμό της κοινοτικής αντίληψης υπήρχαν και αριαμένα άλλα πρόσωπα, που με το ρόλο τους επιδρούσαν στην κοινωνική ζωή του ποντιακού χωριού. Τέτοια πρόσωπα ήταν ο Παπάς και ο Δάσκαλος.

Αποτελούσαν τον ηθικό ο ένας και τον πνευματικό ο άλλος παράγοντα, που η προσφορά τους υπήρξε ανεκτίμητη. Κράτησαν άσβεστη τη φλόγα της πίστης και της ελπίδας για την Ανάσταση του Γένους.

Ο ποντιακός λαός μ' αυτές τις δυνάμεις μπόρεσε και επιβίωσε μέσα από δυσκολίες και κατατρεγμούς.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1. Οι τον αφορισμένον

Ο Λάζαρον τη Πανάτων, σίτια έστεκεν, εντώκα στον νουν ατ' τ' παιδία. Εσκώθεν, επήρεν έναν ακοινίν, ένα σακκίν και εχπάστεν να πάει στην Ζερμούδαν, στον κλεψίον.

Ασ' σο χωρίον κι επρόφτασεν να εβγαίν' ελέπει ατον η Κυρταλάβα η γειτόνισα τ'.

- Αφέντα Λάζαρε, λέγει ατόν, μερ' πας;

- Θα πάγω σ' Ερζερούμ!

- Κουρπάντες, περιμέσον ας δίγω σε έναν γράμμαν και δις ατο στην πόσταν.

- Δός μα, είπεν ατε. Αμον ντο κατηξβαίνω στην Αρδασαν, δι' ατο.

Εφερεν ατο η γαρή το γράμμαν εδώκεν ατον κ' έναν κορός. Επαίρεν ο Λάζαρον και τα δύο κ' εδέβεν πλαν. Μεσανυχτί ευρέθεν στην Ζερμούδαν. Εξέβεν, απάν σ' έναν απίδ', επτίναξεν εκατέβεν εγόμεωσε το σακκίν ατ, εφορτώθεν κ' εκλώσταν οπίσ' σο χωρίον ατ'.

Διαβόλ' συνεργία, όνταν ετίναξεν το γράμμαν ερούξεν ασ' στον κόλφεν ατ' δίχως να εγροικά το.

Από πουνού ελέπεν ατον η Κυρταλάβα ερώτεσε-ων ατον αν έστειλεν το γράμμαν.

Εκείνο το πουνόν ίνας Τούρκος ασ' στην Ζερμούδαν θ' επέγγεν στην Τζίτεν στον Μολάν. Σίτια εδεβένεν ας απίδ' κεκά, ηύρεν το γράμμαν ντ' εχάσεν ο Λάζαρον. Εδέβασεν τον ηλίικον, τερει τη Κυρταλάβας εν.

Τόμου και έρθεν την Τσίτεν επήγεν στην Κυρταλάβαν και λέει ατεν:

- Θα διγ'ς στοιχαριάτικα! Εγκα σε γράμμαν ασ' στον γιο σ'...

Παίρ το γράμμαν χαρεμέντσα η Κυρταλάβα και ντο τερει; Το γράμμαν ντ' έστειλεν εκείνε!...

Γάει στον Λάζαρον.

- Αφέντα, λέει ατον έρθεν οπίσ' το γράμμαν ντ' έστειλες!

- Και ποίος έγκεν ατο; ερωτά εκείνος.

- Ο Μουσταφάς ασ' στην Ζερμούδαν εύρεν ατο αφκά σο τρανόν τ' απίδ'.

- Οι να τσιλώ την πίστιν ατ τον αφορισμένον, σκούξεν. Αφκά σ' απίδι' τν' εράεβεν;

2. Τ' εγγουνιασμένα

Ενας Ματσουκάτες ευρέθεν σ' έναν Κρωμέκτον χαράν. Μεσημέρι εδώκαν ατον κοφτάδες. Ας έφασεν ατα και έγλυψεν και τα δάχτυλα τ', εθέλεσαν να δίγγ' ατον και ένα ξάι πασκιτανένεν τσορβάν.

Ο Ματσουκάτες την τσορβάν πακ' εκλώσεν οπίσ', παρακαλετά Πα είπεν ατς: "Λελεύω σας, δώστε με ένα -δύο κι' άλλα απ εκείνα τ' εγκουνιασμένα".

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. πίζηλα = επικίνδυνα
2. πικρίτα = αγριομαρούλι
3. πιλίκος - φάκελος
4. πιλίτς = κοτόπουλο
5. πιν = πίνει
6. πιντίς = ρυπαρός
7. πιοτή = ποτό
8. πίριφμαν = φούρνισμα
9. πιρούν = πιρούνι
10. πίσκος = βρώμικος

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Αδακά κοιλοπονά κι εκεί πέραν πάει και γεννά (πυροβόλο όπλο)
2. Ενανα εν και 'ς όλα εμπαίν (όνομα)
3. Κοντός κοντός καλόεργος τα σίδερα ζωμένος (βαρέλι)
4. Εγώ πάω κι από πάει και πάντα εμπροστά μ' πάει (σκιά)
5. Ποιος εν ο γέρος με τα δώδεκα παιδία; (ο χρόνος)
6. Τη θείας - ι - μ' το κουλόπον γομάτο κονίδας, ντο να εν; (το σύκο).

Πόλη 7.150 ετών στη Μ. Θάλασσα

Τα ερείπινα νεολιθικής πόλης ηλικίας 7.150 χρόνων, η οποία θάφτηκε κάτω από τα νερά, όταν δημιουργήθηκε η Μαύρη Θάλασσα, εντόπισε σε βάθος 150 μέτρων, στα ανοιχτά της Σινώπης, ομάδα ειδικών επιστημόνων του πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια που διενεργεί έρευνες.

Οι έρευνες διενεργήθηκαν με τη βοήθεια δύο ρομπότ, τα οποία συνέλεξαν δείγματα από το βυθό, και συγκεκριμένα από μια έκταση πλάτους 25 μέτρων. Τα δείγματα περιείχαν μεγάλες ποσότητες από φώσφορο, μαγνήσιο, τσίγκο και χαλκό στοιχεία που θεωρούνται ως αποδείξεις ότι πιθανόν να υπήρχε εγκατάσταση στην περιοχή.

Οι επιστήμονες υποθέτουν ότι πριν από 7.150 χρόνια ανέβηκε η στάθμη των νερών της Μεσογείου και σκέπασε την ξηρά δημιουργώντας τη Μαύρη Θάλασσα.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» 3-10-2001

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟ

Ο κόσμος όλεν τιάρτια εν
κι εγώ Πα ντο ν' εφτάγω
θα παίρω τι κεφάλοπο μ'
σ' ένα μέρος θ' εγτάγω

*

Δύο κορίτσια έμοφρα
γεσίλ χορτάρ' θερίζ'νε
εκάτσαν ν' αναπάγονταν
και σ' εμέν απάν' ταυβίζ'νε.

*

Ανεθεμά 'τον π' ένοιξεν
τη ξενιτειάς το δρόμον
α'τος ρωμαίος κι έτονε
νια πίστ' είχε νια νόμον.

*

Ρασόπα κάτι κλαιτ' εμέ
δέντρα κλείστεν τα φύλλα
πώς θ' αποθάνω σ' έρημα
κι εγώ τ' αρνόπο μ' κι είδα.

*

Νύχταν - ημέραν πούλοπο μ'
για τ' εσέν νουνίζω
α' σο χέρι μ' τιδέν 'κι εβγαίν'
την κάρδια μ' τυριαννίζω.

*

Αρνί μ' θα καταρούμαι 'σε
τρομάζ' ξαν' η καρδία μ'
φογούμαι καπ' εν ο Θεόν
κι ακούει τη λαλία μ'.

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

Οικονομολόγος - Συγγραφέας

Θουκυδίδη 2 - Τηλ. (0331) 25.282

Βέροια (ΤΚ 59100)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

2.000 δρχ.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ Ε.Ε.

BENIZELΟΥ 10 - ΤΗΛ. (0331) 66.913 - 61.160

FAX (0331) 66.979

Εκείντς' κι θα ανασπάλωμε

Πολλά καλά συνήθεια
καλά και ευλοϊμένα,
όλια σ'α ντο έχομε
ασ'ον Πόντον είν' φερμένα.

Απ' εκεί έρθαν τ' εμετέρ
εκκίν' τα μαιύρα χρόνια,
σ'α χρόνια τη ανταλλαγής
με δάκρυα και με πόνια.

Εφέκανε τ' οσπίτια τουν
εφέκανε το βιον,
ήνταν επέμ'νανε εκεί
ένταν τα Τουρκαντίων.

Ερθάνε απογουρεμέν
εποίκανε χωρία,
την ψην σ'αυν' εδέκανε
για την Μακεδονίαν.

Την πίστ' ν' σ'αυν' εφύλαξαν
ακοίμετον λαμπάδαν,
Χριστιανού έτανε όλ
σ'ου Πόντου την Ελλάδαν.

Την καλατοήν πα είχανε
ασ' όλια ζελεμένον,
από έτον π' εκράτεσεν
τον Πόντον ενωμένον.

Έγκαν' καμπάνας, λάβαρα
εκόνας και βιβλία,
τα ίερά Ευαγγέλια
και αρχοντεκόν καρδιαν.

Ατώρα σ'αίν ποι ζούν' εκεί
κρυφά άφι'νε τα καντήλας,
καθούν' και αναμέν'ε εμάς
έχ'νε πολλά ελπίδας.

Πόντοι όθεν ευρίουμεσ',
Πόντοι όθεν ζούμε,
εκκίντς κι θ' ανασπάλωμε
πάντα θα πολεμούμε.

Την πίστ'ν εμουν αν χάνωμε
θα βζύεται η λαϊκόδα,
και σ'ην σκοτίαν θα απομέν'
έρημον η Ελλάδα.

Ποντιακά θα πρέπ' να είν'
τη καλατοής τα λόια,
τα τραγωδίας τη χαράς
και όλια τα μοιρολόια.

Καμμίαν κι θ' αφήνωμε
χορόντας και φαία,
με τ' ατά αναπάδουσαν
τ' αποβαμενίων ψία.

Του Πόντου η παραδοση,
του Πόντου η Ιστορία,
ομοιάζ'νε σ'αυούρωτον ποτάμ'
κι θα χάνταν καμμίαν.

ΒΕΡΟΙΑ ΤΡΥΓΟΜΗΝΑΣ 2001
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Σημ. «Αργοναύτη»: Με βιωματική δύ-
ναμη και με γνώση την ποντιακή παρ-
δοση έχουν πλεχτεί αυτοί οι στίχοι του
αγαπητού φίλου κ. Γιάννη Μιχαηλίδη.

Μας αναφέρει για τα «καλά συνήθεια»
και καταλήγει στο αισιόδοξο μήνυμα, ότι
όλα αυτά δεν «θα χάνταν καμμίαν».

Με ανθρώπους σαν τον κ. Γιάννη Μι-
χαηλίδη, που κοπιάζουν στις Διοικήσεις
των Ποντιακών Σωματείων, έχοντας σα
γνώμονα τη διατήρηση και συνέχιση των
παραδόσεών μας, πιστεύουμε κι εμείς,
ότι αυτά δεν «θα χάνταν καμμίαν».

Το έπος του '40 στο Ποντιακό τραγούδι

Του ΝΙΚΟΥ ΛΑΠΑΡΙΔΗ

Συνέχεια από την 1η σελ.

ντίων πολεμιστών του '40.

Υμνεί ακόμα την πίστη του στη νίκη των
Ελλήνων, στον δίκαιο αγώνα της Ελλάδας.

Όλα αυτά θα τα δούμε μέσα στους πα-
ρακάτω στίχους από τη συλλογή του μη-
Καμπορίδη, που είναι και αυτός ένας λαϊ-
κός στιχουργός, για να φανεί περίτρανα το
μεγαλείο της Ποντιακής ψυχής και η λεβε-
ντιά των Ποντίων πολεμιστών στο Ελληνοί-
ταλικό Πόλεμο του '40:

Επ' Αλβανικά τα ψηλά ράχια
οι Πόντιοι πολεμούνε.
Άμον Ακρίτ' Τραντέλλενοι
θάνατον κι τερούνε.
Ε συν Πόντον εμ' 'ς σ' ανάρτικα
σ' στην Πίνδον εκ' φαντάρος
μάνε, εγώ θα γίνουμαι
του Μουσουλ' ο χάρος.
Παρασκευήν αχπασκουμαί
πώ 'ς την Άλβανίαν
πάνε, παράκαλ' τον θεόν

δίπλα τη Παναγίαν.

Να δει με, μάνε, δύναμιν
πάντα μπροστά να πάω
του Μουσουλ' το στράτευμα
ταρματαγόν να φτάω.

Κανείται, μάνε, ωτ' έσυρεν
ο κύρη ν' 'ς την Τουρκίαν
εγώ δούλος' κι γίνουμαι
αδά κι στην Άλβανίαν.

Για άκ'σόν, νάστρε, Μουσουλίν
μη κρούς Ελλάδας πόρτας
τ' ιντέρια σ' Πόντιοι φαντάρ'
θ' άφταγνε τη λόραν κάρδας.
Απλά εσένα Μουσουλίν
ντ' έπαθες την δουλειαν.

'ς την Ελλάδαν ποίος είπε σε
ν' άρχεσαι από καρδιαν.
Ο Μουσουλίν'ς πα 'τη έξερρεν
απλά κι σ'όν το χαλ'ν-α,
με τσ' Ρωμαιοίς που βάλλει-ατα
τρώει πάντα το κιφάλ'ν-ατ'.

Ανοδημοσίευση: "ΕΝΩΣΗ ΠΟΝΤΙΩΝ",
Ισπτεμ. 2001

Μικρό απόσπασμα από το βιβλίο "ΟΥΤΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΟΥ"

Εκείνη την ημέρα τυχα πέθανε η μικρή Μαρία. Δε θυμάμαι. Θυμάμαι μοναχά το μικρό της ορμάκι που ήταν δεμένο στην πλατη της Χριστοδούλας, όπως κάνουν οι Ινδιάνοι, και το μικρό της κεφαλάκι να πηγαίνει πέρα δώθε. Θυμάμαι μοναχά ότι κάποια στιγμή συνειδητοποίησα πως κάτι δεν πηγαίνει καλά και το καυτό σώμα μου το έλουσε ξαφνικά παγερός ιδρώτας. "Μαμά!" είπα όσο πιο ήρεμα μπόρεσα, ελπίζοντας ότι η ηρεμία μου αυτή θα βοηθούσε την κατάσταση να γίνει και πάλι ίδια. "Η Μαρία δε φαίνεται καλά".

Η Μητέρα σηκώσε το βλέμμα της και έβλεψε σε λυγμούς. Το πρόσωπο της Μαρίας είχε γίνει σταχτί. Τα μάτια της μας κοιτούσαν ορθάνοχητα σαν της σπασμένης κούκλας, ενώ το κεφάλι της σναχίσε να πηγαίνει πέρα δώθε σε κάθε βήμα.

"Τι συμβαίνει;" ρώτησε πανικόβλητη η Χριστοδούλα. "Τι είναι;"

Μείναμε εκεί στο Ξηρόμο, νιώθοντας να μας πλάκωνει ένας πα-
ρός από πέτρες. Οι κουρασμένοι συνοδοιπόροι μας περνούσαν
δίπλα μας και συνέχιζαν την πεζοπορία. Η Μητέρα πήρε τη Μαρία
από την πλατη της Χριστοδούλας και την κράτησε στην αγκαλιά
της, καθώς τα δάκρυα της έπεφταν στο άψυχο προσώπκι.

"Κουνηθείτε!" φώναξε κάποιος στρατιώτης που ήρθε καβάλα
μέχρι εκεί που στεκόμασταν.

Του έδειξε τη Μαρία, λες και περίμενε ότι θα ένοιθε και αυτός
λίγο από το πόνο και την ταραχή της.

"Το μωρό μου".

"Πέταξέ το, αν είναι πεθαμένο!" φώναξε. "Κουνηθείτε!"

"Αφήστε με να τη θάψω", παρακάλεσε η Μητέρα με λυγμούς.

"Πέταξέ το!" φώναξε πάλι, σηκώνοντας το μαστίγιο.

"Πέταξέ το!"

Η Μητέρα έσφιξε το σώμα της Μαρίας στο στήθος της, καθώς
σηκωνίμασταν όρθιοι κοιτάζοντας τον εκπληκτό. Το πρόσωπο
της είχε μια βασανισμένη έκφραση που δεν είχα ξαναδεί ποτέ. Ο
Πατέρας προσπάθησε να πάρει τη Μαρία, για να την ακουμπήσει
κάτω, υποθέτω, αλλά η Μητέρα την έσφιξε ακόμα περισσότερο.

Μετά, περπάτησε μέχρι το μεγάλο πέτρινο τοίχο που χώριζε
το δρόμο από την πόλη και σήκωσε τη Μαρία για να την ακου-
μπήσει πάνω στον τοίχο, σαν σε βωμό κάποιου Θεού.

Εκείνο το βράδυ, η Μητέρα κοιμήθηκε κλαίγοντας. Κάθε φορά
που έκλεινα τα μάτια μου, έβλεπα τη Μητέρα να σηκώνει τη Μα-
ρία προς τον ουρανό σαν να κάνει θυσία. Η εικόνα του άψυχου
καρμιού της ακουμπισμένου στον τοίχο, σαν προσφορά σε παγ-
νοστική τελετή, με ακολουθούσε και στα όνειρά μου όλες τις επό-
μενες μέρες. Κάθε φορά που σκεφτόμουν ότι η αδελφούλα μου
είχε μείνει ξαπλωμένη και μόνη στον καυτερό ήλιο, με αρπακτικό
πουλιά να περιφέρονται ψηλά περιμένοντας να πομακρυνθώμε,
οι λυγμοί μου ξαναγυρνούσαν αδιάσταχτοι.

Σημ. "Αργοναύτη": Μία αληθινή μαρτυρία από τον πόνο
της Γενοκτονίας. Πόσο δάκρυα, Θεέ μου...!

Ακρίτειο Νοσοκομείο της Τραπεζούντας (1914)

Ενας θάλαμος χειρουργείου.

Το νοσοκομείο περιέθαλπε δωρεάν τους άπορους Έλληνες ασθενείς

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΣΤΡΑΒΩΝΑΣ

Στράβωνας (65 π.Χ. περίπου - 23 μ.Χ.)

Μέγας γεωγράφος της αρχαιότητας. Λίγες πληροφορίες μας παραδίδονται για τη ζωή του Στράβωνα από τους αρχαίους συγγραφείς. Όλα όσα γνωρίζουμε γι' αυτόν τα μαθαίνουμε από τον ίδιο. Ο συγγραφέας, περιγράφοντας την περιοχή της Αμάσειας, λέει, "... Ο Ιρής ποταμός... τρέχει ορμητικά κοντά από το τείχος της Αμάσειας, της πατρίδας μου, που είναι μία οχυρότατη πόλη...". Σε ένα άλλο σημείο περιγράφει λεπτομερέστατα την Αμάσεια και την αποκαλεί "ημετέραν πόλιν".

Άγνωστο επίσης παραμένει το πότε ακριβώς γεννήθηκε. Ωστόσο και αυτό συνάγεται από τις περιγραφές ιστορικών γεγονότων που κάνει. Στο ΙΔ' βιβλίο των Γεωγραφικών επί παραδείγματι λέει: "... στις μέρες μας... πήρε από τους Ρωμαίους τον τίτλο του βασιλιά για τα ανδραγαθήματά του ο Ταρκονδίμοτος...", Πράγμα που συνέβη περί το 63 π.Χ.

Στο βιβλίο ΙΒ' των Γεωγραφικών πάλι σημειώνει, "... επί των ημερών μου η χώρα διαιρέθηκε σε τρεις τετραρχίες, έπειτα την κυβερνούσαν δύο διοικητές και ύστερα ένας, ο Διόταρος...", γεγονός που συνέβησαν στα 64-63 π.Χ.

Στο βιβλίο ΙΣΤ' αναφέρει "η χώρα των Ασκωνιτών παράγει πολλά κρεμμύδια... απ' αυτήν κατάγονταν ο φιλόσοφος Αντίοχος, που έζησε λίγα χρόνια πριν από μένα...". Απ' όλα αυτά πολλοί υποθέτουν ότι ο γεωγράφος γεννήθηκε στο διάστημα 68-64 π.Χ.

Σε ό,τι αφορά την καταγωγή του, ο Στράβωνας δεν αναφέρεται ποτέ στη γενιά του πατέρα του, ενώ αντίθετα μιλάει πολλές φορές και υπερηφανεύεται για την οικογένεια της μητέρας του. Η μητρόθεν γιαγιά του καταγόταν από τη Μακεδονία και είχε γεννηθεί στη Κνωσό της Κρήτης (βιβλ. Ι' 477, 10-478, 11). Ο συγγραφέας γράφει σχετικά: Ο Δορύλαος, φίλος του Μιθριδάτη του Ευεργέτη, παντρεύτηκε τη Στερόπη, και απόχτησαν δύο γιους, το Λαγέτα και το Στρατάρχη Ο αδελφός του Δορύλαου, ο Φιλέταιρος, είχε γιο, επίσης ονομαζόμενο Δορύλαο, επιστήθιο φίλο Μιθριδάτη του Ευπάτορα, "ο οποίος όταν... έγινε βασιλιάς... όχι μόνο έδωσε μέγιστες τιμές σ' εκείνον, αλλά φρόντισε και για τους συγγενείς του, και έστειλε και τους έφερε από την Κνωσό. Ήταν λοιπόν αυτοί όσοι ανήκαν στην οικογένεια του Λαγέτα. Και ο ίδιος ο Λαγέτας είχε πεθάνει τότε, αλλά τα παιδιά του ήταν κοντά στον Ευπάτορα αφήνοντας τα υπάρχοντά τους στην Κνωσό. Αυτού του Λαγέτα θυγατέρα ήταν η μητέρα της μητέρας μου".

Στο ΙΑ' βιβλίο των Γεωγραφικών αναφέρεται πάλι στην οικογένειά του: "Η Κολχίδα και η Μηδία υποτάχθηκαν στον Μιθριδάτη τον Ευπάτορα. Αυτός τότε έστειλε εκεί ως αντιβασιλιά και διοικητή της χώρας έναν α-

πό τους φίλους του πάντοτε. Από τους αντιβασιλείς αυτούς ένας ήταν Μοσφέρνης, θείος της μητέρας μου, αδελφής του πατέρα της".

Σε ό,τι αφορά την παιδεία και τη μόρφωση του στο ΙΔ' βιβλίο των Γεωγραφικών αναφέρει: "τούτου του Αριστοδήμου (του Νυσαέως) υπήρξα κι εγώ μαθητής σε νεαρότατη ηλικία στη Νύσσα". Ο Αριστόδημος κατά τις πληροφορίες στου Στράβωνα, δίδαξε τη ρητορική και τη γραμματική τέχνη στη Ρόδο και στην πατρίδα του Νύσσα. Στο ίδιο βιβλίο γράφει: "Από τη Σελεύκεια, που είναι κτισμένη κοντά στον ποταμό Καλύκανδο, κατάγονταν και έζησαν στην εποχή μου άνδρες αξιόλογοι, φιλόσοφοι της περιπατητικής σχολής, ο Αθηναίος και ο Ξέναρχος... απ' αυτούς ο Ξέναρχος, του οποίου ήμουν κι εγώ μαθητής σε ώριμη ηλικία, δεν έμεινε πολύ καιρό στην πατρίδα του...".

Στο βιβλίο αναφέρει επίσης ότι σπούδασε την αριστοτελική φιλοσοφία κοντά στον Βοηθό το Σιδώνιο. Ο σπουδαιότερος, όμως, δάσκαλος του ήταν ο Τυραννίων ο Αμισιανός (βλ. λ.), ο οποίος επέδρασε ποικιλότροπα πάνω του, γιατί αυτός ήταν που τον παρακίνησε να συγγράφει τα "Γεωγραφικά". Εικάζεται ότι τα μαθήματα του Τυραννίωνα ο Στράβωνας τα παρακολούθησε στη Ρώμη, όπου εξάλλου δίδαξε ο Πόντιος γραμματικός. Ο ίδιος ο Στράβωνας επιπλέον μας δηλώνει ότι ανήκε στους Στωικούς, αφού στο Α' βιβλίο των Γεωγραφικών αποκαλεί το Ζήνωντα "ο ημέτερος". Εξάλλου, συνδεόταν φιλικά και με το φυσικό Αθηνόδωρο, ο οποίος επίσης ανήκε στους Στωικούς.

Στους φίλους του Στράβωνα συγκαταλέγονταν ο Αίλιος Γάλλος, μαζί με τον οποίο συνταξίδεψε αρκετές φορές σε διάφορα μέρη, ο Γναίος Πείσιον, Ρωμαίος διοικητής της Αιθιοπίας, για την οποία τον βοήθησε να γράψει σχετικά στα Γεωγραφικά ο Αθηνόδωρος, ο Τυραννίων κ.α.

Απ' όσα αναφέρει ο ίδιος στο έργο του, συμπεραίνουμε ότι ταξίδεψε στα Κόμανα της Καππαδοκίας, στην Καταονία, στην περιοχή του Ταύρου, στη Νύσσα, στη Φρυγία, την Εφεσό και σε πολλά άλλα μέρη της Μικράς Ασίας. Επισκέφθηκε επιπλέον τη νήσο Γυάρο, η οποία στην εποχή του κατοικούνταν, την Κόρινθο, τη Ρώμη (πριν από το 44 π.Χ. πιθανώς) την ιταλική Καμπανία, την Αίγυπτο, όπου έπλευσε το Νείλο φθάνοντας ως τη Συήνη (Ασουάν) και είδε την Κυρήνη από το πλοίο. Περιηγήθηκε επίσης τις ακτές του Πόντιου, τη Βιθυνία, την Κιλικία και επισκέφθηκε τη Σμύρνη.

Ο Στράβωνας ασχολήθηκε με την ιστορία και τη γεωγραφία. Το κυριότερο έργο του, που ο ίδιος αποκαλεί ιστορικά υπομνήματα, δε διασώθηκε. Εικάζεται ότι ήταν τριπλάσιο σε μέγεθος από τα Γεωγραφικά, αφού περιελάμβανε 43 βιβλία. Τα ιστορικά υπομνήματα αναφέρονται από τον Πλούταρχο και τη Σούδα, ο συγγραφέας της οποίας όμως από λάθος ονομάζει το Στράβωνα Στράτωνα.

Τα Υπομνήματα αποτελούσαν από μία εισαγωγή (την "Προπαρασκευήν"), στην οποία εξιστορούνταν περιληπτικά τα γεγονότα από τους χρόνους του Μεγάλου Αλεξάνδρου ως το 144 π.Χ., όπου τελειώνει η ιστορία του Πολύβιου. Το υπόλοιπο μέρος των Υπομνημάτων ονομαζόταν "Τα μετά

Πολύβιον". Ο Στράβωνας αναφέρεται συχνά σ' αυτό του το έργο στα Γεωγραφικά, σημειώνοντας, π.χ. "όπως έχω γράψει... στο βιβλίο των ιστορικών μου υπομνημάτων".

Εικάζεται ότι το βιβλίο εξιστορούσε τα γεγονότα ως τη δολοφονία του Καίσαρα. Το δεύτερο κυριότερο έργο του, τα Γεωγραφικά, διασώθηκε ολόκληρο. Ο γραμματικός Αρκοκρατίων αναφερόμενος σ' αυτό το ονομάζει "Γεωγραφούμενα". Οι ειδικοί δε συμφωνούν με την εποχή που συντάχθηκε το έργο. Ορισμένοι διατείνονται ότι η συγγραφή τους τελείωσε το 7 π.Χ., ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι ο Στράβωνας άρχισε να τα γράφει το 7 π.Χ.

Τα Γεωγραφικά πολλοί ειδικοί τα συσχέτισαν με έργα άλλων συγγραφέων, προσπαθώντας να εντοπίσουν τις επιρροές που δέχθηκε ο Στράβωνας. Κατ' αυτούς ο γεωγράφος επηρεάστηκε από τον Πολύβιο, τον Ποσειδώνιο, τον Ερατοσθένη, τον Υπαρχο και τον Αρτεμίδωρο, κατά πρώτο λόγο. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι στη συγγραφή του έργου ο Στράβωνας έλαβε υπόψη και: τον Έφορο τον Κυμαίο, τον Ονησίκριτο, τον Αριστόβουλο, τον Τιμογένη, τον Ασίνιο Πολλίωνα, το Νικόλαο το Δαμασκηνό, το Θεοφάνη το Μυτιληναίο, το Μητρόδωρο το Σκήψιο, τον Υψικράτη Αμισιάνο κ.α. Οι συγγραφείς που εκτιμά ιδιαίτερα πάντως είναι ο Όμηρος και ο Ηρόδοτος.

Από τους μεταγενέστερους, στα Γεωγραφικά αναφέρονται ο Αρποκρατίων, ο Αθηναίος, οι σχολιαστές της Ιλιάδας και των Αργοναυτικών του Απολλώνιου του Ροδίου, ο Μαρκιανός, ο στέφανος ο Βυζάντιος, ο Προκόπιος, ο Αφαθίας και ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης.

Τα Γεωγραφικά του Στράβωνα έφθασαν ως εμάς με τους εξής κώδικες: της Κρυπτοφέρνης (ο παλαιότερος), του Αουρίσπα (αγοράστηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1427), του Κυριάκου του εξ Αγκώνος (αγορασμένος περί το 1425), και του Φιλέφου (περί το 1427). Χειρόγραφο κώδικα των Γεωγραφικών είχε στη διάθεσή του και ο Πλήθω ο Γεμι-

στός, ο οποίος έκανε και μία επιτομή του έργου. Τρεις κώδικες των Γεωγραφικών κατείχε επιπλέον ο Βησσαρίων.

Το έργο του Στράβωνα μεταφράστηκε στα λατινικά για πρώτη φορά το 1454 και τυπώθηκε το 1471, στη Ρώμη.

Το 1516 το εξέδωσε ο Άλδος Μανούτιος στη Βενετία και 1620, στο Παρίσι, ο Casaubonus. Από τις νεότερες εκδόσεις καλύτερη θεωρείται του Γερμανού Κράμερ (Λιψία 1844-52).

Σταυρέϊκα 2001 «Τρία ημέρας εορτή»

Σταυρέϊκα εορτάζουμε όπως και κάθαν χρόνον ο κόσμος ας έρται χαιρέται και ανασπάλ' τον πόνον.

Η Λεσχη Σκυδρας σο Ι Ιοδαρ' και η Νεολαια θάμαν κρατούνε τον Πολιτισμόν, οι Πόντιοι εντάμαν.

Το θέατρον Σταυρούπολης παρόν με Ιστορίαν κι' ο Σύλλογος των Ακριτών με την ραδιοφωνίαν.

Και η χορωδία Βέροια μαζί με της Κοζάνης θα τραγωδούν Ακριτικά και μερμηγκιά τ' απάν' ης...

Κι' Αρχηχοράρχης το απδόν μ' επαίνους και βραβεία Καραπαναγιωτίδη ολόχρυσον τ' εσόν η Ιστορία...

Η προσφοράς πολλά τρανόν για Πόντον, για Πατρίδαν πιάν ασσ Ατά - Παζάρ κι' εφτάν ους την Κολχίδαν.

Τρία ημέρας θα κρατούν 'ας έρταν ουλ' χορεύομ' οι Παρακάδα οι παλαιοί ντ' εποίαν ζωντανεύομ'.

Με Σωματεία δυνατά θέατα, χορωδία, με λυριτζήδες, τραγωδέντς χορόν και τραγωδίας.

Θα έρτανε χορευτικά θα ζουν τα παραδόσεις τα ήθη και τα έθιμα θα πέρομε με δόσεις.

Θα τρώγωμ' και θα πίνομε θα παιζ' Αγγειόν, Λύραν θα είν' και Νεοπρόσφυγες πουγαλεμένον μοίραν.

Είναι αδέλφα μουν κι' ατά παντού εταγουλέφταν κυνηγημέν ασσί Τουρκάντς πολλά επουγαλέφταν.

Κι' αυτό η Πατρίδα Αλήτρωτον γεννά ξεριζωμένους σ' ατοιτς ας δίγωμε φτερά, σε μαθητιάς επαιίνους.

Κι' αώρα Νεοπρόσφυγες εκλώσαν στην Πατρίδαν το Κράτος αδιάφορον ζούνε με την ελπίδαν.

Εμείς που ατόσα έσειραμ' έχομ' ευαισθησίας αδέλφα μουν είναι κι' ατά χρειάσκουνταν θυσίας.

Εντάμαν ας πορεύκομε τα τέρτα ας ίνταν κέφα και ουλ' μαζί αγαπαμέν' ας ζούμε άμον αδέλφα.

**Με την αγάπη μου
Κων/νος Ανδρεάδης
Λιτοχώρι - Πέλλας**

Σημ. «Αργοναύτη»: Δυνατοί οι στίχοι του αγαπητού συμπατριώτη μας κ. Κώστα Ανδρεάδη. Εγκάρδιες και οι παραινέσεις του. Σας συγχαίρουμε συμπατριώτη μας και τα αγνά ποντιακά σας αισθήματα.

ΣΕΒΑΝ ΝΙΣΑΝΙΑΝ - ΜΟΥΖΝΤΕ ΝΙΣΑΝΙΑΝ

"Εύξεινος Πόντος Ταξιδιωτικός οδηγός για τη Βόρεια Τουρκία"

Μεταφραση Άννα Κοντού
Εκδόσεις Infoγνώμων

Ο Πόντος είναι για τους Έλληνες μια περιοχή εξαιρετικά φορτισμένη. Κάθε επίσκεψη Ελλήνων στην περιοχή έχει έναν και αποκλειστικό σκοπό: το προσκύνημα σε πατρώα εδάφη, την αυτοψία σε μέρη που είναι γνωστά μόνο από τις αφηγήσεις των προγόνων, τη διαπίστωση του τι είχαμε και τι χάσαμε.

Τα παραφθαρμένα ελληνικά τοπωνύμια, αρχαία ή νεότερα, εξακολουθούν να κουβαλούν τις μνήμες ενός πλιττισμού που βέβαια δεν χάθηκε τελείως, σίγουρα όμως με τη μεταφορά του σε άλλα μέρη έχασε το φυσικό του χώρο και τη φυσική του εξέλι-

ξη. Για όλα αυτά ο Πόντος, μια τεράστια γεωγραφική περιοχή, δεν έχει χάσει τη γοητεία του - αντίθετα, μάλλον είναι από τις πιο καλά διατηρημένες περιοχές όσον αφορά τη φύση αλλά και τους οικισμούς.

Αυτό οφείλεται εν πολλοίς και στη γεωφυσική του διαμόρφωση. Η περιοχή είναι αρκετά απομονωμένη, αφού από την ενδοχώρα τη χωρίζουν ψηλά βουνά, οι λεγόμενες Ποντιακές Άλπεις.

Και πράγματι το τοπίο είναι αλκικό: ουρανομήκη βουνά, πλουσιότατη βλάστηση με κωνοφόρα, αιχμές, υγρασία, βροχές, συνθέτουν ένα ρομαντικό και υποβλητικό σκηνικό.

Σ' αυτό το σκηνικό συναντά κανείς τις πόλεις και τα χωριά, τις κτηνοτροφικές ε-

γκταστάσεις στα οραπέδια (τα λεγόμενα παρχάρια), τα μοναστήρια, χτισμένα παντοτε στις πιο απόκρημνες αλλά και προνομιακές τοποθεσίες. Μονη διεξόδος η θάλασσα, που έδωσε το όνομα της σε όλη την περιοχή και συνέβαλε, μέσω δραστηρίων λιμανιών, στην ανάπτυξη που γνώρισε ο πόντος.

Η σχετική απομόνωση λιποπόν, θάλασσα από τη μια, βουνά από την άλλη, βοήθησε στη διατήρηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της περιοχής, ακόμη και τώρα, μετά τη συστηματική γενοκτονία και εκδίωξη του "ξένου" στοιχείου, ελληνικού και αρμενικού. Διάφορες ποντιακές διαλεκτοί ακόμη μιλιούνται, ενώ παλαιότατα έθιμα και παραδόσεις συνεχίζουν να επιζούν.

Στη γνωριμία μ' αυτήν την περιοχή χρησιμότερος σύμβουλος είναι ο οδηγός που παρουσιάζουμε, ο πρώτος σύγχρονος ελληνόγλωσσος ταξιδιωτικός οδηγός που κυκλοφορεί στην Ελλάδα για την περιοχή. Η μυθολογία, η ιστορία, η φύση, ο πολιτισμός, η λαογραφία και η εθνογραφία του Πόντου παρουσιάζονται εδώ με γλαφυρό και εγκυρό τρόπο.

Ο οδηγός καλύπτει την περιοχή από το Βόσπορο και φτάνει μέχρι τα σύνορα της Τουρκίας με τη Γεωργία, περνώντας και παρουσιάζοντας τις περιφέρειες Τραπεζούντας, Κερασούντας, Αμισού, Αργυρούπολης και Κοιτώνων. Επίσης παρουσιάζει τους οικισμούς, τα ιστορικά και θρησκευτι-

κά μνημεία των εξισλαμισμένων Ελληνόφωνων, Λαζών, Αρμενόφωνων και Γεωργικών κατοίκων του Πόντου.

Περιλαμβάνει χρήσιμες και κατατοπιστικές πληροφορίες για το πρόγραμμα που μπορεί να ακολουθήσει κανείς, λεπτομέρειες για την κατάσταση του οδικού δικτύου, το οποίο δεν είναι πάντοτε καλό, για εστιατόρια, τοπικές σπεσιαλιτέ, ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα. Επίσης για άλλες δραστηριότητες στις οποίες μπορεί κανείς να συμμετάσχει, όπως ορειβασία ή πεζοπορία, αλλά και τοπικές εκδηλώσεις που μπορεί να παρακολουθήσει, καθώς και πλήθος άλλες πληροφορίες.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στη μετάφραση (από τα τουρκικά) της Άννας Κοντού και την επιμέλεια της Σοφίας Ιωαννίδου, μεταφραστή που σέβεται απολύτως το απώτερο και εγγύτερο παρελθόν της περιοχής, αποδίδοντας τα τοπωνύμια με τις πολλές και γνωστές τους ονομασίες.

Σε επαχές που συνεχώς ακούμε και διαβάζουμε για τις πόλεις Άντβερπ (Αμβέρσα) και Νις (Νίκαια), για την Μπούρσα (Προύσα) ή ακόμη για την Ισταμπούλ (Κωνσταντινούπολη), η συγκεκριμένη μετάφραση - και μάλιστα ενός ταξιδιωτικού οδηγού - είναι ευχάριστη έκπληξη και πρότυπο για μίμηση.

Αναδημοσίευση: "Παναγιώτης", 5-8-01, εβδομαδιαία έκδοση της εφημερίδας "Μακεδονία"

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Η Επιτροπή Ποντιακών Μελετών, στην προσπάθειά της να λειτουργήσει το Μουσείο της ως ίδρυμα ανοιχτό στο κοινό για ψυχαγωγία και παιδεία, τύπωσε σε ταχυδρομικές κάρτες αντικείμενα που εκτίθενται στο Μουσείο Ποντιακού Ελληνισμού για να τις διαθέτει στους επισκέπτες αλλά και να τις αποστέλλει στο κοινό.

Οι κάρτες, που παρουσιάζονται σε φωτοτυπική σμίκρυνση στο συνημμένο φύλλο, είναι δώδεκα (12) μονόφυλλες - από χαρτί νεύει 300 gr., διαστάσεων 11X16 εκ. τυπώθηκαν σε χίλια (1000) μόνο αντίτυπα, κοστίζουν διακόσιες (200) δραχ. η καθεμία και παρουσιάζουν τα παρακάτω θέματα:

1. Αργυροχοία Ελλήνων του Πόντου. Σταυροί αγιασμού. α) Ξυλόγλυπτες παραστάσεις σε ασπρένιο και χρυσό δέσιμο - διάκοσμος με πολύτιμες πέτρες. Σούρμενα 19 αι. β) Σταυρός αγιασμού μητροπολίτη Χαλδίας Γερβασίου Σουμελιδή. Τραπεζούντα 19 αι.
2. Αργυροχοία Ελλήνων του Πόντου. Ασπρένιο εγκόλπιο με ένθετες Ξυλόγλυπτες παραστάσεις. Τραπεζούντα 19 αι.
3. "Τεπελίκιν". Κάλυμμα κεφαλής γιορτινής παραδοσιακής φορεσιάς Ελληνίδων του Πόντου. Ασπρένιος δίσκος με έκτυπα σχέδια. Σούρμενα, 1910.
4. Νυφική "ζουπούνα" Ελληνίδων του Πόντου. Μεταξωτό ύφασμα με ενυφασμένα σχέδια. Τραπεζούντα 1870.
5. Γιορτινές παραδοσιακές φορεσιές Ελληνίδων του Πόντου.
6. Γιορτινή παραδοσιακή φορεσιά Ελληνίδων Σάντας του Πόντου. Τραπεζούντα 1910.
7. Γιορτινή παραδοσιακή φορεσιά Ελληνίδων του Πόντου. Τραπεζούντα 1910.
8. Γιορτινές παραδοσιακές φορεσιές των Ελλήνων του Πόντου, 1910.
9. Βελούδινη ζακέτα γιορτινής παραδοσιακής φορεσιάς Ελληνίδων του Πόντου. Λεπτομέρεια διακόσμησης με μεταλλικά γαϊτάνια και πούλιες. Τραπεζούντα αρχές 20 αι.
10. Χρυσοχοία Ελλήνων του Πόντου. Χρυσό βραχιόλι "ψάθα" με εγχάρακτο μονόγραμμα. Τραπεζούντα 1850.
11. Τσόγχο τραπεζομάντηλο Ελλήνων του Πόντου. Λεπτομέρεια κεντήματος με μεταξωτές κλωστές. Τραπεζούντα αρχές 20 αι.
12. Χρυσοχοία Ελλήνων του Πόντου. Χρυσό βραχιόλι "ψάθα" με εγχάρακτο μονόγραμμα. Τραπεζούντα 1850.

Για κάθε παραγγελία παρακαλούμε να επικοινωνήσετε με το γραφείο της Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, (Αγνωστών Μαρτυριών 73 - Νέα Σμύρνη), τηλ. 9325521 και 9354333, e-mail home@epm.gr

Για το Διοικητικό Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
Δημ. Τομπαιδής
Η Γεν. Γραμματέας
Δέσποινα Κωνσταντινίδου

Η Ρωμανία
κί' αν επέρασε
ανθεί και
φέρει κί' άλλο

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ

Ένα από τα κύρια μελήματα των πατέρων μας στον Πόντο, ιδιαίτερα μετά την έκδοση του χάτι-χουμαγιούν (1856) - με το οποίο παρέχονταν στους χριστιανούς το δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα το θρησκευτικό τους φρόνημα μέσα σ' ένα κλίμα δικαιοσύνης και ισοπολιτείας, που εξασφάλιζε τα ατομικά τους δικαιώματα - ήταν η ίδρυση φιλεκαπαιδευτικών συλλόγων στη μεγάλη προσπάθεια τους για την ανόρθωση και διάδοση της παιδείας.

Σ' ολόκληρο τον Πόντο τότε κατά δεκάδες ιδρύθηκαν σε πόλεις και χωριά σύλλογοι, έργο των οποίων ήταν η ίδρυση σχολείων και η ενίσχυση τους με κάθε τρόπο, ένα γεγονός που κατέπληξε τους πάντες, ώστε ο ενθουσιασμός, αυτός και η τάση αυτή να ονομασθεί "συλλογομανία". Και ενώ κάποιος θα νόμιζε ότι αποκλειστικό έργο των συλλόγων αυτών θα ήταν μόνο η παιδεία, παράλληλα βλέπουμε ότι στο έργο αυτό προστέθηκε κι ένας ακόμη άλλος στόχος: η φιλανθρωπία.

Έτσι, ενώ καταρχήν είχαμε συλλόγους που έφεραν αποκλειστικά και μόνον τον τίτλο "φιλεκαπαιδευτικός", τώρα έχουμε και συλλόγους ή αδελφότητες με τίτλο "φιλόπτωχος" και έργο των φιλοπτωχων αυτών αδελφοτήτων, όπως ολόκληρα φαίνεται από τη λέξη, ήταν η φιλανθρωπία με την ενίσχυση και ανακούφιση των πτωχών.

Ίσως κανείς αναρωτηθεί: το έργο της φιλανθρωπίας περίμενε τους συλλόγους-αδελφότητες, για να πραγματοποιηθεί; Όχι, βεβαίως! και ως το 1856 δεν υπήρχε φιλανθρωπία; βεβαίως και υπήρχε χάρη στην Εκκλησία, η οποία σε όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας στοργικά έσκυψε κι αγκύλιασε το ποιμνίο της και μάλιστα τους πενόμενους και ενδεείς, όσο μπορούσε. Απλούστατα, με την εμφάνιση των συλλόγων το έργο της ενισχύθηκε και παρουσιάστηκε στο φως, ενώ πιο μπροστά, περιοριζόταν μέσα στα πλαίσια του εκκλησιαστικού και μόνο χώρου. Για το έργο της Εκκλησίας, το σχετικό με τη διάσωση του ποντιακού ελληνισμού στην περίοδο 1916 κ.ε., έχουμε αναφερθεί σε προηγούμενο άρθρο μας, ένα έργο που ολοκληρωτικά υπάγεται στον τομέα της φιλανθρωπίας και δεν αναφερόμαστε σ' αυτό.

Με το άρθρο μας αυτό ερχόμαστε να παρουσιάσουμε ορισμένους συλλόγους-αδελφότητες, αποκλειστικά έργο των οποίων ήταν η φιλανθρωπία σε όλη της την έκταση, χωρίς να καλύπτουμε πλήρως το θέμα, το οποίο, όπως είναι ευνόητο, δεν μπορεί να αναπτυχθεί στον περιορισμένο χώρο που διαθέτουμε.

Αρχίζοντας από την Τραπεζούντα με σεβασμό θα σταθούμε στο έργο της Αδελφότητας των κυριών "Μερίμνης" (1904), της οποίας σκοπός ήταν "η δια παροχής εργασίας υλική υποστήριξη των δεδωμένων προστασίας και αρωγής Ελληνίδων" (άρθρο 1 του Κανονισμού της), ένα έργο που αγκάλιασε τις κοπέλες της πόλεως, παρέχοντας σ' αυτές δουλειά σε καιρούς χαλεπούς, έργο, το εγκώμιο του οποίου θα πλέξει η εφημερίδα "Κωνσταντινούπολης"

της 28/1/1905 με κύριο άρθρο της γράφοντας μεταξύ άλλων τα εξής: "...Το συμπαιθέστατον ίδρυμα, όπερ συνέπηξε το ευαισθητον φύλον, διακρίνεται τόσο δια την σκοπιμότητα αυτού όσον και δια την φιλογένειαν και την φιλανθρωπίαν, ην μαρτυρεί ως πρυτανεύσασαν εις την ευγενή καρδιάν των επίλεκτων κυριών... η βαθεία δε εντύπωση, την οποίαν παρήγαγε και παρ' ημίν το έξοχον των κυριών Τραπεζούντος έργον, είναι και το εκφραστικώτερον προς

αυτάς εγκώμιον".

Αλλά και η ιδρυμένη από το Δ.Κ. Κωνσταντινίδη Μετοχική Τράπεζα "ο Πόντος" στην Κερασούντα το 1868 δεν υστερούσε καθόλου σε έργα ευποιίας και αρετής, αναλογιστούμε ότι εκτός από την ανάπτυξη "του εμπορίου, γεωργίας, ναυτιλίας και βιομηχανίας" αποσκοπούσε στη διάδοση και υπόριξη γηρατειών και πτωχών, κάτι που δεν ήταν παρά αποκλειστικά και μόνο ένα από τα κυριότερα έργα της φιλανθρωπίας. Χαρακτηριστικά μάλιστα στην έκθεση που διαβάστηκε στις 2 Ιανουαρίου 1873 αποκαλύπτεται ότι, για τα ορφανά της πολύτεκνης οικογένειας του διάσημου ιστορικού του Πόντου Περικλή Τριανταφυλλίδη, είχε διαθέσει 2985 γρόσια.

Θα μακρηγορούσαμε αν αναφερόμασταν σε όλους τους συλλόγους τους παρεμφερείς με αυτούς. Δεν μπορούμε όμως να παραλείψουμε συλλόγους όπως: τη "Θρησκευτική και Φιλόπτωχο αδελφότητα Κερασούντος" (1899) που αποσκοπούσε "εις την διά της υλικής συνδρομής των μελών αυτής και άλλων φιλανθρώπων ανακούφισιν των ενδέων οικογενειών της Κοινότητος..." ούτε και τις εξής με παρόμοιο έργο, όπως είναι: η "Φιλόπτωχος Αδελφότης "Ορθοδοξία" Αμισού" (1900), στην οποία μάλιστα ειδικός εκφωνήθηκε πανηγυρικός λόγος για τη φιλανθρωπία από τον Π. Αρζόγλου, η "Φιλόπτωχος Αδελφότης

Πουλαντζακίου" (1901), η "Φιλόπτωχος Αδελφότης Ο Άγιος Χαράλαμπος" στο μακρινό και απρόσιτο Μετάλλιο του Ακ-Δαγ, που αποσκοπούσε στην "περίθαλψιν των απόρων χριστιανών" (1903), η "Φιλόπτωχος Αδελφότης Πάρφας" (1904), η "Φιλόπτωχος Αδελφότης των Κυριών" (1905), η "Φιλόπτωχος Αδελφότης Τοκάτης" (1908), η οποία ιδιαίτερα αντιμετώπισε το πρόβλημα "της σιτοδείας" τη χρονιά εκείνη που η κατάσταση των χωρικών ήταν "άελπς" και

στής και του Πάσχα, διότι αποδέχεται ότι "εκείνα που συγκρατούν τη ζωή μας, αυτά που καθορίζουν την ψυχή μας", όπως λέει και ολωάννης ο Χρυσόστομος, "είναι η δικαιοσύνη, η φιλανθρωπία, η αλήθεια".

Χρήστος Γ. Ανδρεάδης
Φιλολόγος-Ιστορικός

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(1). Αυτοκρατορικό διάταγμα, που εκδόθηκε ύστερα από πιέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων για "εκδημοκρατισμό" της Τουρκίας, βλ. Δ. Νικολαΐδου, Οθωμανικοί Κώδικες τ. α'-δ', Κωνσταντινούπολις 1889-1891 σ. 2858-2859, Χαράλαμπος Κ. Παπαστάθη, Οι κανονισμοί των ορθόδοξων ελληνικών κοινοτήτων του οθωμανικού κράτους και της διασποράς, Θεσ/νίκη 1984 σ. 21-26

(2). Ματούλας Κουρουπού, Βιβλιογραφία εντύπων των μικρασιατικών ιδρυμάτων και συλλόγων (1846-1922), Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα τομ. Γ' (1982) σ. 154 και Ι' (1993-1994) σ. 235.

Χρυσόστομου Α. Παπαδοπούλου, αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Η ορθόδοξος Ανατολική Εκκλησία, Εν Αθήναις 1954 σ. 170, 174, όπου τα εξής "Εν τη Εκκλησία ιδίως της ΚΠ ανεπτυχθή ιδιαίτερος το έργον της φιλανθρωπίας".

(4). Ενημερωτικό Δελτίο Συλλόγου Ποντίων "Αργοναύται - Κομνηνοί", Η συμβολή του κλήρου στη διάσωση του ποντιακού ελληνισμού, τ. 74, Ιούλιος-Αυγούστος 1999.

(5)Χρήστου Γ. Ανδρεάδη, Ειδήσεις για ποντιακούς συλλόγους, αδελφότητες, σωματεία, ιδρύματα και λοιπούς οργανισμούς σ' εφημερίδες της Κων/πόλεως (1852-1908), Αρχείον Πόντου ΜΗ (1998-1999) σ. 40-44.

(6). Ο ποιητής Παναγιώτης Ματαράγκας θρηνώντας το θάνατό του (1871) και αναφερόμενος στα ορφανά του έγραψε:

"Δύστηνε! έσπευσεσ πολύ έτι καιρός δεν ήτον

αν όχι, φίλε, δια σε, καν χάριν των πενήτων

και ανήλικων τέκνων σου, δεν έπρεπε να σπεύσης

όπως την ανεπίστροφον μαύρην οδόν οδεύσης..."

βλ. Χρήστου Γ. Ανδρεάδη, Παναγιώτης Ματαράγκας, Ένας λησμονημένος ποιητής-πρόξενος στην Τραπεζούντα (1865-1868), Αρχείον Πόντου ΜΖ 1996-1997, σ. 41-90 και μάλιστα τη σ. 77 κ.ε.

(7). Για όλες αυτές τις αδελφότητες βλ. το άρθρο μας σημ. 5 στο Αρχείον Πόντου σ. 15-84.

(8). Προς Εβραίους ια' 32.

(9). "Ταύτα τα συνέχοντα ημών την ζωήν, ταύτα τα καθαίροντα την ψυχήν, δικαιοσύνη, φιλανθρωπία, αλήθεια" (Βασ. Χαρώνη, Παιδαγωγική ανθρωπολογία Ιω. Χρυσόστομου, Αθήναι 1996 σ. 559).

Από το "ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ" του Συλλόγου "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ" μηνών Ιουλίου-Αυγούστου 2001

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΛ. ΤΑΤΑΡΙΔΗΣ

Των Ποντίων οι κοινότητες

ΤΗΣ ΕΦΗΣ ΜΑΡΙΝΟΥ

Δεκάδες χορευτικοί σύλλογοι απ' όλη την Ευρώπη συγκεντρώθηκαν στο Βούπερταλ, για να γιορτάσουν την τέχνη και την καταγωγή τους

Ένα ολόκληρο χρόνο προετοιμάζονται για μια βραδιά, για ένα σούπερ χορευτικό γκαλά. Μια ποντιακή πανδαισία πρόσφεραν οι 33 χορευτικοί σύλλογοι απ' όλη την Ευρώπη που μαζεύτηκαν στο Βούπερταλ της Γερμανίας.

Στο επίσημο ποντιακό ραντεβού δεν έλειψε κανείς: Καθηγητές από πανεπιστήμια της Γερμανίας, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης ταξιδεύουν κάθε χρόνο για να δώσουν το παρών στη συνάντηση, για ν' απολαύσουν τα χορευτικά συγκροτήματα, να χορέψουν και οι ίδιοι μέχρι πρωίας.

Ο χορός και τα τραγούδια είναι για τους Πόντιους το ισχυρότερο μέσον εκ-

φρασης της καταγωγής και της γλώσσας τους. Έχουν καταγραφεί πάνω από 66 χοροί, που αγκαλιάζουν ολόκληρο το γεωγραφικό φάσμα του Πόντου, σε βίντεο και CD, με χορευτές πρώτης και δεύτερης γενιάς. Το υλικό πέρασε στα χέρια των συλλόγων του εξωτερικού, που άρχισαν να δουλεύουν με τους χοροδιδασκάλους και να εκπαιδεύουν παιδιά τέταρτης πλέον γενιάς.

Οι περισσότερο διαδεδομένοι χοροί είναι ο Κότσαρι Τικ, ο Σέρα, ο Ετερε Τρυγόνα, ο Ενόητα Τικ. Χοροί δεκάδων αποχρώσεων, αφού οι διαφορές ποικίλουν από τη μια περιοχή του Πόντου στην άλλη.

Μόνον ο Τικ διαθέτει έντεκα παραλλαγές. Πυλυ πιδηχιού στο Κυρς, ήρεμοι στην Τραπεζούντα με τα πόδια σχεδόν καρφωμένα στο έδαφος, έντονο τρέμουλο στη Νικόπολη, σαν της "ραπτομηχανής"...

Αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους χορούς υπήρξαν, όπως και όργανο. Ο "κεμανές" της Καππαδοκίας προσαρμόστηκε στη μορφή της γνωστής οκταχορδης ποντιακής λύρας.

Τα παιδιά των Ποντίων της Ευρώπης, τρίτης και τέταρτης γενιάς, δεν έχουν αφομεωθεί στο σύγχρονο τρόπο ζωής των

μεγαλουπόλεων. Πρωταρχικό ρόλο παίζει η οικογένεια, που επιμένει στη χρήση της γλώσσας και στη συμμετοχή στους χορευτικούς συλλόγους από πολύ μικρή ηλικία, για να μάθουν ποντιακούς χορούς που μόνον εύκολι σεν είναι. Κι όμως, παιδιά τριών και τεσσάρων χρονών, χορεύουν με πάθος, ακρίβεια και δυναμη. Συναισθημα γραμμένο στο κύτταρο τους, λέει ο χοροδιδασκαλός Νίκος Ζουρναντζίδης με θητεία δέκα χρό-

νων στο θέατρο της Δύρας Στρατού.

- "Μεταφέρεται στα χρωματιστά και μη σας φαίνεται μεταφυσικό. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή οι Πόντιοι ήρθαν στην Ελλάδα μεσόγειοι. Επαιζαν, τραγουδούσαν και ξόρκιζαν τον πόνο τους. Κάποιος θα τους θεωρούσε τρελούς. Αυτοί όμως, ξένοι σε ξένο και συχνά αφιλόξενο τόπο, εκτόνωναν τη μοναξιά τους. Δεν είχαν ούτε τα

μνήματα των νεκρών τους, ούτε σπίτια, ούτε χρήματα. Κλαποιοι, φεύγοντας, κατάφεραν μέσα σε παξιμάδια που είχαν φτιάξει για το ταξίδι να χύσουν μερικές λίρες".

Όσο για τον ονομαστό πυρρήσιο, που η φήμη τοποθετεί τη ρίζα του στην αρχαιότητα, ο Ν. Ζουρναντζίδης λέει ότι η προσέγγιση αγγίζει την υπερβολή.

- "Η άποψη έχει επικρατήσει κυρίως από τους λόγιους Πόντιους προς απόδειξη της ελληνικότητας, αλλά είναι περιττό και λάθος. Στον ποντιακό πολεμικό χορό δεν υπάρχει αντιπαλότητα έστω και χορευτική. Οι άνθρωποι τότε χόρευαν σε γιορτές, όχι στον πόλεμο, αν εξαιρέσουμε το χορό της Μπάφρας, που συνδέεται με το αντάρτικο των Ποντίων. Εμείς τον λέμε "σέρα" και είναι από τη φύση του περιεργός. Έχει μια συγγένεια με τις χορευτικές συμπεριφορές των Κούρδων. Αν θυμάστε, μετά τη σύλληψη του Ότσαλάν, όταν οι Κούρδοι αυτοπυρπολούνταν, οι άλλοι δίπλα τους χόρευαν. Κάποιος θα σκεφτόταν ότι διασκεδάζουν. Ήταν όμως ένα είδος εκτόνωσης".

Οι Πόντιοι της Ευρώπης έχουν μια περηφάνια, που μοιολιάζουν και στις επόμενες γενιές. Φτάνουν μέχρι και στον προσηλιτισμό: Γερμανός, σύζυγος Πιντίας, όχι μόνον έχει βαπτιστεί ορθόδοξος, αλλά μιλά τέλεια ελληνικά, ακόμα και ποντιακά.

Όσο για το τρέμουλο, χαρακτηριστικό είδος πολλών ποντιακών χορών, λένε ότι αποτελεί χορευτική έκφραση της καταπίεσης που έχει υποστεί τόσα χρόνια το γένος των Ποντίων.

- "Έχει να κάνει με το βίωμα. Λέμε "είμαι Πόντιος" μ' ένα ύφος σαν οι άλλοι να είναι τίποτα. Αλλά αν δεις την πορεία του λαού στο βάθος του χρόνου, θα καταλάβεις. Είναι λαός σκληροτράχηλος και πανέξυπνος. Η Τραπεζούντα είχε κάποτε πέντε τράπεζες: τρεις Ποντίων, μία ελληνική και μία οθωμανική. Ένας λαός παρεξηγημένος νομίζω. Βαραινει πάνω του μια ιστορία αιώνων, δεινά που υπέστη από τους Τούρκους, αλλά δεν τον εξέτρεψαν από τη ρίζα του. Υπήρξε γενιά, που μέσα σ' έναν αιώνα έζησε τρεις εξορίες. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; Τρεις φορές να φτιάχνεις τη ζωή σου από την αρχή".

"ΑΛΩΣΙΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ"

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1461: Ημέρα παράδοσης της Τραπεζούντος, της πρωτεύουσας της μεγάλης βυζαντινής αυτοκρατορίας, στον Μωάμεθ Β' τον κατακτητή από τον Δαβίδ Α' Μεγ. Κομνηνό, τον τελευταίο των αυτοκρατόρων της Τραπεζούντος.

Στο γραπτό και προφορικό λόγο έχει επικρατήσει ο όρος "αλώσις", στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, ο ορθότερος είναι "παράδοσις". κτά το παράδειγμα της Κωνσταντινουπόλεως, η οποία αλώθηκε το 1453, η διαδικασία κατάληψης της Τραπεζούντος πέρασε από πολλές φάσεις μεγάλης διάρκειας. Ο Τραπεζούντιος Χρυσάνθος (Φιλιππίδης), ο τελευταίος μητροπολίτης Τραπεζούντος (1913-1923) και μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος (1938-1941), αναφέρεται σε διάστημα από 2 Μαρτίου μέχρι 21 Σεπτεμβρίου 1461. Ως γνωστόν, η Τραπεζούς πολιορκήθηκε, μετά δε από συνθηκολόγηση παραδόθηκε στο σουλτάνο, ο εκπομπός της βασιλικής οικογένειας σήμανε το τέλος της διαδικασίας παράδοσης της πόλης. Οι αναφορές στην προκειμένη περίπτωση δεν αποσκοπούν σε ιστορική ανασκόπηση, αλλά σε λιτή απόδοση τιμής στην ιστορική πόλη, η οποία μέσα από τη μοίρα της έδωσε συνέχεια στο ελληνικό γένος, στον ελληνικό πολιτισμό. Η 15 Αυγούστου, ως ημέρα αφιερωμένη στην Παναγία, γιορτάζεται παντού, γιατί δεν υπάρχει τόπος χωρίς εκκλησία αφιερωμένη στην Παναγία. Η ημέρα αυτή αυτή έχει όμως και την τραγική της διάσταση, εκείνη της μοίρας της Τραπεζούντος. Η χαρά και η θλίψη γίνονται κράμα για να διατηρηθεί μια αχτίδα φωτός εκεί στη μακρινή πόλη της Τραπεζούντος, εκεί όπου, σε περιβάλλον υπερμετρου φυσικού κάλους, η Παναγία Σουμελά υποδέχεται σήμερα τους απομεινάντες στην πόλη και στην περιφέρεια της (έξισλαμισθεντες) Έλληνες, είναι η πόλη που με κόπο-γιατί είναι πολιτικά λησμονημένη-προσπαθεί να κρατήσει τον πηγαίο πολιτισμό της, τις μνήμες που αναμένουν δικαίωση μέσα από υπερβατικές πολιτικές. Παρακάμπτοντας τον παράγοντα των δικαιωμάτων της πόλης-ακριβώς για να αποφευχθεί η παραμικρή υποβάθμιση του-η αναφορά αυτή αποτελεί απλά και μόνο τιμή για την πόλη.

Η ημέρα της πτώσης της Τραπεζούντος επισκιάζεται από τη γιορτινή ημέρα της Παναγίας. Ίσως είναι κάτι το φυσικό, ίσως όμως και όχι. Αν έλθουν στη στη μνήμη τα γεγονότα της "αλώσεως" των δύο πόλεων, της Κωνσταντινουπόλεως (29/5/1453) και της Τραπεζούντος (15/8/1461), η ιστορική αλήθεια αποδίδει στην Τραπεζούντα μεγάλη τιμή μέσα από τον εθνικό της ρόλο, εκείνον της συνέχιας του γένους μετά τον αφανισμό του ελληνικού πληθυσμού της Κωνσταντινουπόλεως, αποτέλεσμα της ολόκληρωτικής τριήμερου σφαγής. Κατά πολλούς ιστορικούς η παράδοση της Τραπεζούντος ήθελε να αποφύγει την εξαφάνιση του ελληνικού της πληθυσμού. Οι επίλεκτοι Έλληνες, που από την Τραπεζούντα μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, είναι εκείνοι που ανέστησαν τον Ελληνισμό στην Κωνσταντινούπολη, διασφαλίζοντας τη διάχυση στη συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού στις παραδουνάβιες περιοχές και στη δύση. Η καθυστέρηση -έναντι της Κωνσταντινουπόλεως- της κατάληψης της Τραπεζούντος από τους Οθωμανούς είχε σαν αποτέλεσμα την ιστορική δικαίωση του γένους. Η διπλή υπόσταση της 15ης Αυγούστου, ημέρας γιορτής και μνήμης, επιφορτίζεται αυτομάτως και δικαιωματικά με την διαποικική πολιτισμική διάσταση. Πρόκειται για τον άξονα σύνδεσης των δύο πόλεων που βρέχονται από την ίδια θάλασσα, τον άξονα γύρω από τον οποίο ο πολιτισμικό ενιαίος χώρος αναζητεί μέσα από την πηγή του ταυτότητα την αναγνώριση του κοινωνικού του ρόλου στο διάβια των αιώνων.

15η Αυγούστου: ημέρα τιμής, ημέρα μνήμης, ημέρα κατά της λήθης.

ΠΑΡΥΣΑΤΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ

καθηγήτρια ΑΠΘ

Αναδημοσίευση: "Μακεδονία", 19-8-01

Αναδημοσίευση: "ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ"
24-6-2001

... Δυναμίτες στην Παναγία Σουμελά

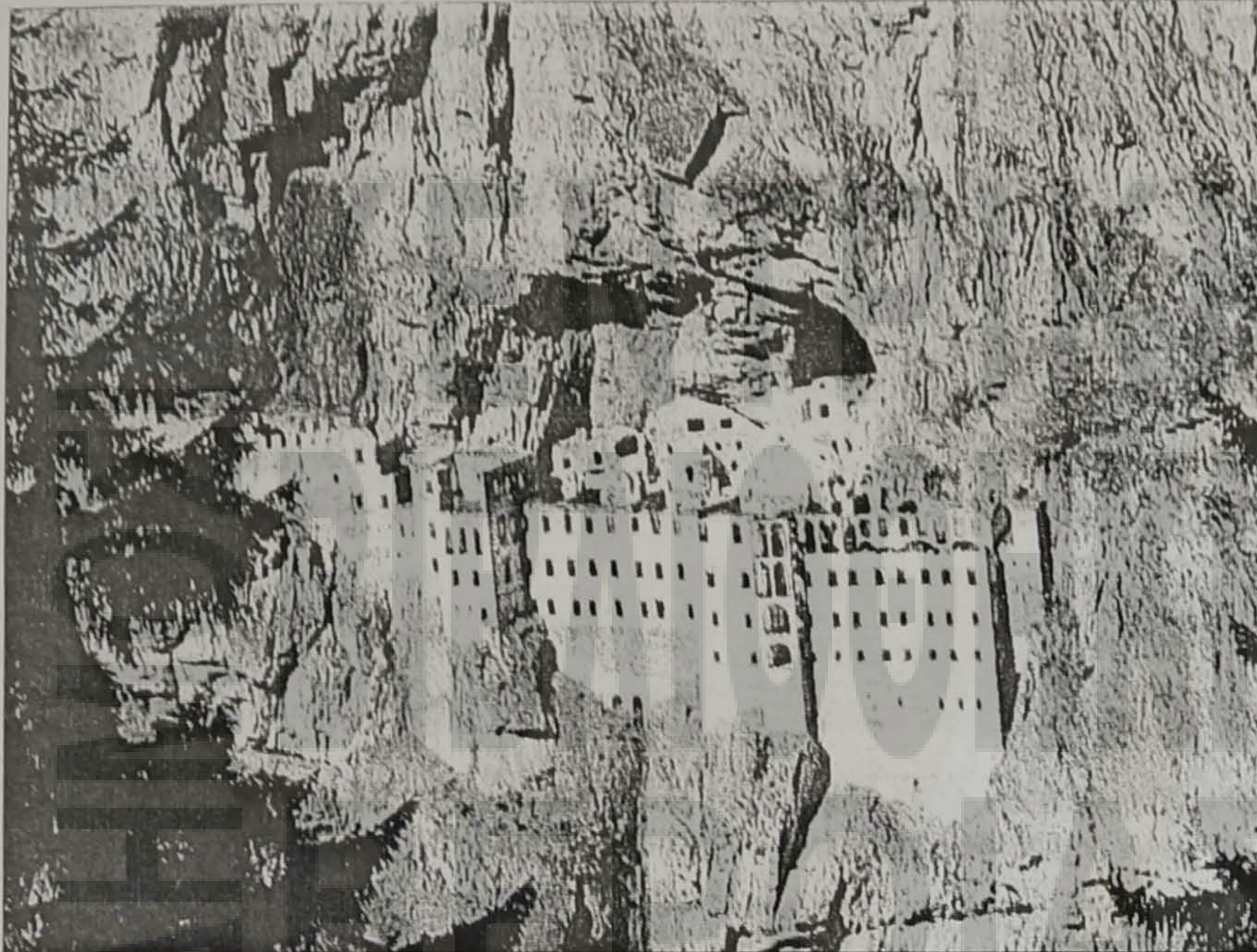
Το ιστορικό μοναστήρι κινδυνεύει με κατάρρευση από επαναλειτουργία ορυχείων στην περιοχή

Άμεσο κίνδυνο διατρέχει το ιστορικό μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά να πληγεί ανεπανόρθωτα από δυναμίτες που τοποθετούνται σε ορυχεία, τα οποία βρίσκονται πάνω από το ιστορικό μνημείο και ανήκουν σε τοπικούς πολιτικούς παράγοντες.

Όπως αναφέρεται, ο τοπικός πρόεδρος του κόμματος της Μητέρας Πατρίδας, Μουράτ Αλτιντάς, βρίσκεται πίσω από τα ορυχεία που λειτουργούν πάνω από το μοναστήρι και απειλούν με πλήρη κατάρρευση την Παναγία Σουμελά.

Τα ορυχεία αυτά είχαν κλείσει πριν από τρία χρόνια με εντολή της τότε τοπικής διοίκησης για να διαφυλαχθεί η μνημειακή ακεραιότητα της μονής. Τώρα όμως έχουν ξαναρχίσει να λειτουργούν και μάλιστα αυτή τη φορά χρησιμοποιούνται εκρηκτικά μεγάλης ισχύος, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει άμεσα η ιστορική μονή.

Ο Μουράτ Αλτιντάς συνεργάζεται με τον εκπρόσωπο του κόμματος του Ορθού Δρόμου, Μπεκίρ Μπουλμπούλογλου, και όπως υποστηρίζουν και οι δύο δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος για το μοναστήρι από τα ορυχεία τα οποία εκμεταλλεύονται για εξαγωγή μεταλλευμάτων. Ο νομάρχης

Τραπεζούντας, Αντίλ Γιαζάρ, φαίνεται πως αυτή τη φορά "νίπτει τα χείρας του" και όπως ισχυρίστηκε δεν γνωρίζει αν επαναλει-

τουργούν τα ορυχεία, ενώ ανέφερε ότι δεν πιστεύει πως κάτι τέτοιο θα βλάψει τα κτίσματα της ιστορικής μονής.

Αντίθετη άποψη όμως έχει ο καθηγητής του Τεχνικού Πανεπιστημίου Μαύρης Θάλασσας, Ρεζμί Ντιλέκ. Σύμφωνα με τον Ντιλέκ, οι δυναμίτες που εκρήγνυνται δυο χιλιόμετρα πάνω από την Παναγία Σουμελά δημιουργούν άμεσο κίνδυνο κατάρρευσης ογκόλιθων που θα καταστρέψουν τα κτίσματα της ιστορικής μονής. Το πρόβλημα των ορυχείων είχε απασχολήσει και στο πρόσφατο παρελθόν τον τουρκικό Τύπο.

Την περασμένη άνοιξη είχαν σημειωθεί μεγάλες κατολισθήσεις βράχων που βρίσκονται υπεράνω της μονής, με αποτέλεσμα να χτυπηθούν οι ερειπωμένοι τοίχοι της ιστορικής μονής, ενώ το όλο κτιριακό συγκρότημα που βρίσκεται σε πολύ άσχημη κατάσταση απειλείται με ολική καταστροφή.

Οι κατολισθήσεις παρέσυραν στο πέραςμά τους και κάποια γιγάντια δέντρα, τα οποία στη συνέχεια χτύπησαν τμήματα της μονής.

Η κατάσταση χαρακτηρίστηκε τότε άκρως επικίνδυνη από πιθανή νέα κατολίσθηση που ήταν δυνατόν να προκαλέσει μοιραία χτυπήματα στο ήδη καταλαιωρημένο ιστο-

ρικό μοναστήρι, το οποίο οι Τούρκοι θέλουν να το διαφημίζουν ως τουριστικό αξιοθέατο, χωρίς όμως την ανάλογη και

παιτούμενη προστασία για τέτοιες αξίες ιστορικό μνημείο.

Ο ίδιος ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Τουρισμού της Τουρκίας, Βολκάν Τζαναλιόγλου, είχε δηλώσει ότι το "πρόβλημα είναι πως το κόστος ανακατασκευής του μνημείου έχει υπολογιστεί σε 1 τρισεκατομμύριο τουρκικές λίρες (πριν από την υποτίμηση της τουρκικής λίρας), ενώ είχαν διατεθεί μόνο 125 σισεκατομμύρια", κάτι που δυσκόλευε την προσπάθεια περατώσεως του έργου, για το οποίο οι Τούρκοι υπολογίζουν να βγάλουν από τους τουρίστες - κυρίως Έλληνες - άφθονο και πολύτιμο συνάλλαγμα.

Αναδημοσίωση: "ΕΘΝΟΣ" 1/10/01

Μαγειρική και Ζαχαροπλαστική του Πόντου

(Καταγραφή συνταγών και λαογραφική ερμηνεία)

Της Τασούλας Καμπουρίδου
Φιλολόγος - Λυκειάρχης

ΨΑΡΙΑ

1. ΠΕΧΤΗ (η)

Υλικά:
Πράσα
Λάδι
Αλμυρές ή φρέσκες σαρδέλες
Νερό
Λεμόνι

Παίρνετε πράσα, τα κόβετε ψιλα-ψιλά, τα πλένετε και αφού τα βάλετε στην κατσαρόλα με λίγο λάδι τα αχνίζετε. Κατόπιν τα τοποθετείτε σε ταψί ή σε γκιουβέτζ' απλώνοντας τα σε όλη την επιφάνεια.

Αφού καθαρίσετε αλμυρές ή φρέσκες σαρδέλες κόβοντας τα κεφάλια, τις τοποθετείτε πάνω στα πράσα, ρίχνετε στο ταψί λίγο νερό και βάζετε μερικά κομμάτια λεμόνι. Κατόπιν βάζετε το ταψί στο φούρνο για να ψηθεί η πεχτή.

Η πεχτή ή πηχτή βγαίνει από το επίθετο πηχτός

(=πηκτός) και είναι τα ψάρια πλακί (το πλακί τ' ο-ψάρ').

Το κιουβετζ' ή κουβετζ', πληθυντικός τα κιουβέτζα, είναι λέξη τουρκική και σημαίνει πήλινο στρογγυλό μαγειρικό σκεύος.
Το φωνήεν α = ια

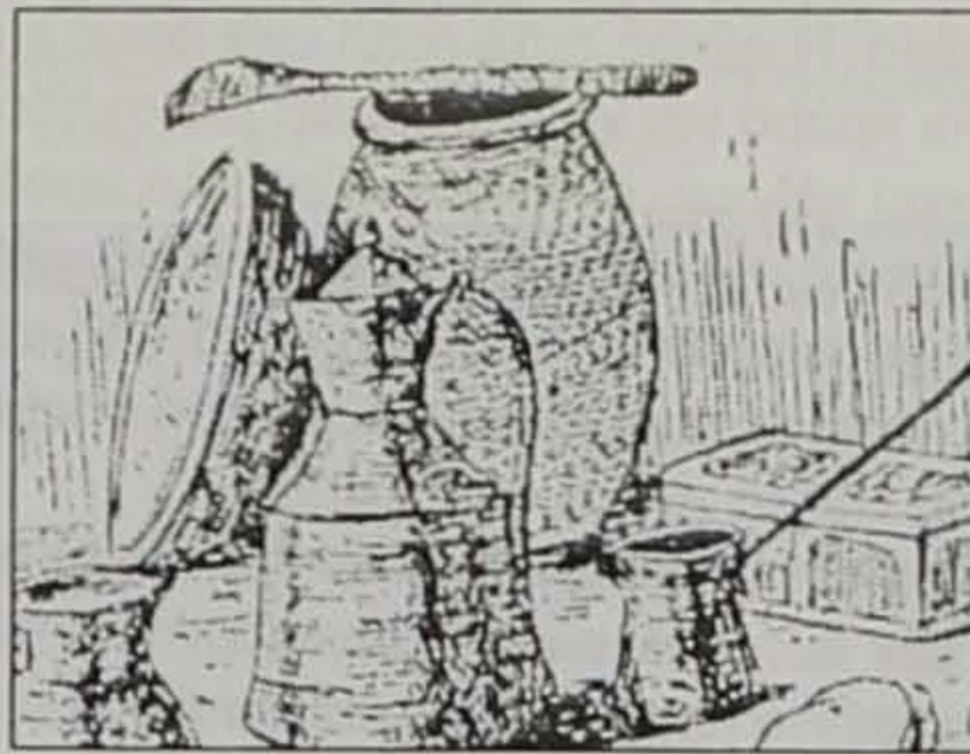
2. ΠΟΥΛΛΟΠΑ (τα)

Υλικά:
Μικρά χαψία
Καλαμποκάλευρο (=καλαμποκίσιο αλεύρι)
Λάδι

Αλευρώνετε με καλαμποκάλευρο μαζί 5-6 χαψία (χαψόπα), τα τοποθετείτε χούφτες-χούφτες στο τηγάνι και τα τηγανίζετε με λάδι. Τα αναποδογυρίζετε όπως είναι χούφτες για να ψηθούν κι από την άλλη πλευρά.

Τα πουλλόπα τρώγονται με ψωμί και με σκέτο κρεμμύδι.

Το πουλλόπ' ή πουλλόπον βγαίνει από τη λέξη πουλλίν και την κατάληξη πουλλον. Το πουλλόπον σημαίνει μικρό πουλί κι εδώ μικρό χαψίν.

Το χαψίν είναι ξένη λέξη και σημαίνει είδος σαρδέλας, χαψί.
Το χαψόπον είναι υποκοριστικό της λέξης χαψίν.

3. ΣΤΑΥΡΙΔΑ (τα)

Υλικά:
Σταυρίδια
Αλεύρι
Αλάτι
Λάδι

Καθαρίζετε τα σταυρίδια, τα πλένετε, τα αλατίζετε, τα αλευρώνετε και τα τηγανίζετε με λάδι.

Το σταυρίδιον ή σταυρίδ', πληθυντικός τα σταυρίδια, βγαίνει από τη λέξη σταυρός και την κατάληξη -ίδιον. Είναι το μεγάλο σαφρίδι. Λέγεται και σταυρίδιον, από τη λέξησταυρίδιον, που είναι υποκοριστικό του ουσιαστικού σάυρος (=το ψάρι σταυρίδι).

Το φωνήεν α = ια

Το σταυρίδιον ψαρεύεται το Σεπτέμβριο και ίσως πήρε το όνομα αυτό από τη γιορτή του Σταυρού που γιορτάζεται στις 14 Σεπτεμβρίου.